

De Allier

Referentierivier voor de Grensmaas?

F.J. Schepers & M.J.J. Kerkhofs (red.)

Maastricht/Arnhem, maart 1994

- Op de hoger gelegen, droge oevervlaktes waren de Zandloopkever (*Cicindela hybrida*) en de Veldkrekkel (*Gryllus campestris*) algemeen. Deze zones inunderen vermoedelijk niet elk jaar. De volwassen dieren zijn goede vliegers en moeten na elke overstroming het gebied wellicht volledig herkoloniseren. Het achtergrondgezag van tientallen krekels was een heerlijke ervaring bij het kanoën.

- Langs de rivier werden nog lege schelpen gevonden van zoetwatermossels. Deze werden gedetermineerd als *Unio tumidus* (Bolle stroommossel) en *Unio crassus* (Stevige stroommossel).

2.5.4. Amfibieën en reptielen

P. Verbeek & F. Schepers

Algemeen

Langs het gehele traject van de Allier komen 10 soorten amfibieën en 9 soorten reptielen voor, dit is respectievelijk ca. 40 en 35% van het totaal aantal in Frankrijk voorkomende soorten (Brugière *et al.*, 1981). De vallei van de Allier is daarmee een belangrijk leefgebied van de in Frankrijk inheemse herpetofauna.

Uit de beschikbare literatuurgegevens is echter niet duidelijk geworden welke soorten langs de benedenloop van de Allier tussen Varennes en Bec d'Allier, het hier besproken riviergedeelte, voorkomen.

Algemene soorten welke voorkomen in de directe omgeving van de rivier zijn Groene Kikker(-complex), Gewone Pad, Springkikker, Boomkikker en Rugstreeppad. Minder algemeen zijn soorten als Bruine Kikker, Vuursalamander en Vinpootsalamander. Vroedmeesterpad en Alpenwatersalamander komen zeldzaam voor buiten het laagwaterbed van de rivier. Soorten die aan de randen van het rivierdal voorkomen, volledig buiten de invloedssfeer van hoogwaters (in geïsoleerde poelen en dergelijke), zijn Kamsalamander, Marmersalamander en Geelbuikpad. Het voorkomen van de Knoflookpad is onzeker.

Wat de reptielen betreft zijn Smaragdhagedis en Muurhagedis de meest voorkomende soorten in het zomerbed van de Allier. Hazelworm en Ringslang zijn eveneens goed vertegenwoordigd. Andere reptieesoorten zijn zeldzaamheden, zoals Europese Moeraschildpad, Aspissadder, Esculaapslang en Adderringslang.

Volgens Brugière *et al.* (1981) is de reptielenfauna van de Allier relatief arm, vanwege het voorkomen van hoogwaters, onder meer tijdens de winterslaap. Ten aanzien van de amfibieënpopulaties kan worden opgemerkt dat drie elementen in het riviersysteem van belang zijn:

- geïsoleerde wateren die tijdens de gehele voortplantingsperiode beschikbaar zijn voor reproductie, o.a. poelen, kommen en oude rivierlopen buiten de directe overstromingsinvloed van de rivier. Deze zijn van belang voor een ongestoorde voortplanting van diverse soorten amfibieën;
- zoomvegetaties van vochtige bossen en rivierbegeleidend oobos. Deze zijn van belang voor soorten als Springkikker, Bruine Kikker, Boomkikker en Vuursalamander;
- kale zandige bodems, van belang voor onder meer de Rugstreeppad.

Eigen veldwaarnemingen

Gedurende het driedaagse bezoek aan de Allier is alleen in de directe omgeving van Chateau de Lys (Bresolles, ten zuiden van Moulins) naar amfibieën en reptielen gezocht. Er werd geïnventariseerd met een schepnet en door middel van zicht- en geluidswaarnemingen.

Amfibieën: de volgende soorten werden aangetroffen: Boomkikker, Rugstreepad, Groene Kikker en Vinpootsalamander. De Boomkikkerwaarneming betrof een koor van vermoedelijk minstens enkele tientallen kwakende mannetjes op een hoger gelegen terras van de Allier. De Rugstreepadden werden aangetroffen in het laagwaterbed van de rivier. Er werden enkele roepende mannetjes gehoord in een ondiep, niet meestromend nevengeultje. In enkele geïsoleerde poeltjes in de stroombedding van de Allier werden bovendien eisnoeren aangetroffen van deze soort. Andere mogelijk aanwezige soorten zoals Gewone Pad en Bruine Kikker zijn alleen vroeg in het voorjaar vocaal actief.

Overdag zijn tijdens het kanoën verscheidene malen kleine groepjes Groene Kikkers zonnend aangetroffen op aangespoeld dood hout dat zich nog gedeeltelijk in het water bevond, direct langs de rivier of een meestromende nevengeul. Vermoedelijk zullen deze kikkers zich gedurende de zomer, wanneer het waterpeil begint te zakken, vestigen in achterblijvende poelen. Hier zal vermoedelijk ook de voortplanting plaatsvinden.

De Vinpootsalamander werd zowel binnen- als buitendijks aangetroffen. In de stroombedding van de Allier werd ze aangetroffen in een geïsoleerde, waterplantrijke poel. Het is goed mogelijk dat deze soort later in het seizoen als de waterstand zakt, de nieuw ontstane poelen koloniseert.

Vanwege het relatief hoge water tijdens de excursie zijn er weinig soorten amfibieën aangetroffen in het stroombed van de Allier. Geïsoleerde wateren waren nauwelijks aanwezig en vrijwel alle nevengeulen stroomden mee. Duidelijk is wel dat er in de bedding een enorme oppervlakte geschikt zomerbiotoop aanwezig is voor vele soorten amfibieën. Vermoedelijk zullen er in het begin van de zomer door het dalen van de waterstand in de bedding van bijvoorbeeld de talrijke nevengeulen vele geschikte voortplantingsplaatsen ontstaan. Om een goede indruk te krijgen van de aanwezigheid van amfibieën, is een bezoek in de zomer en/of het vroege najaar dan ook noodzakelijk.

Reptielen: alleen Muurhagedis en Smaragdhagedis werden aangetroffen. Op steenhopen en langs de randen van ruigtes en kiezelranden werden af en toe Muurhagedissen aangetroffen. Op soortgelijke plekken waren vaak Smaragdhagedissen aanwezig. Opvallend was het talrijke voorkomen van Smaragdhagedissen in een landschap dat bestond uit een schraalgrasland met verspreid hierop voorkomende groepjes struiken (voornamelijk meidoorns) in het zomerbed. De dichtheid was grofweg één struikgroepje per 100 m²; bij elk struikgroepje waren wel een of enkele Smaragdhagedissen aanwezig.

Adderringslang en Ringslang werden gezien het biotoop langs de Allier verwacht, maar niet waargenomen. De aanwezigheid van deze soorten is gemakkelijk vast te stellen, wanneer er door daling van de waterstand in de bedding poelen aanwezig zijn, waarin zich concentraties van vissen en amfibieën (het hoofdvoedsel) kunnen voordoen, die dan gemakkelijk een prooi vormen voor deze predatoren.

De vraag dringt zich op wat er met populaties van reptielen, maar ook kleine zoogdieren, gebeurt bij hoge waterstanden, die in de Allier in het zomerhalfjaar gemakkelijk

voor kunnen komen (zie 2.3.). Mogelijk verdringt of spoelt het grootste deel van de populaties weg. In dit kader is wellicht het voorkomen van hoger gelegen eilanden in de rivier van belang als toevluchtsoord. Illustratief in dit kader was de aanwezigheid van zowel Groene Kikker als Smaragdhagedis op een bebost eiland midden in de rivier ten tijde van de verhoogde afvoer op 3 mei 1993. De na hoogwater droogvallende gebieden moeten vanuit aangrenzende gebieden weer bevolkt worden. Dit zou betekenen dat na een flinke overstroming jarenlang in geschikte biotopen geen of zeer lage dichtheden reptielen voorkomen. Uiteraard is een en ander afhankelijk van onder meer de omvang en duur van het hoogwater, de nabijheid en isolatie van andere populaties, de vluchtkansen en de snelheid van hervestigingsmogelijkheden van soorten (dispersievermogen).

Een andere mogelijkheid is dat bij hoog water een groot deel van de dieren de catastrofe toch kan overleven. Reptielen en zoogdieren kunnen in tegenstelling tot amfibieën niet langdurig onder water blijven. De meeste soorten reptielen kunnen echter zeker korte afstanden zwemmend goed overbruggen, de vraag is echter of dit bij hoge stroomsnelheden enige hulp kan bieden.

2.5.5. Vissen

P. Verbeek & F. Schepers

Algemeen

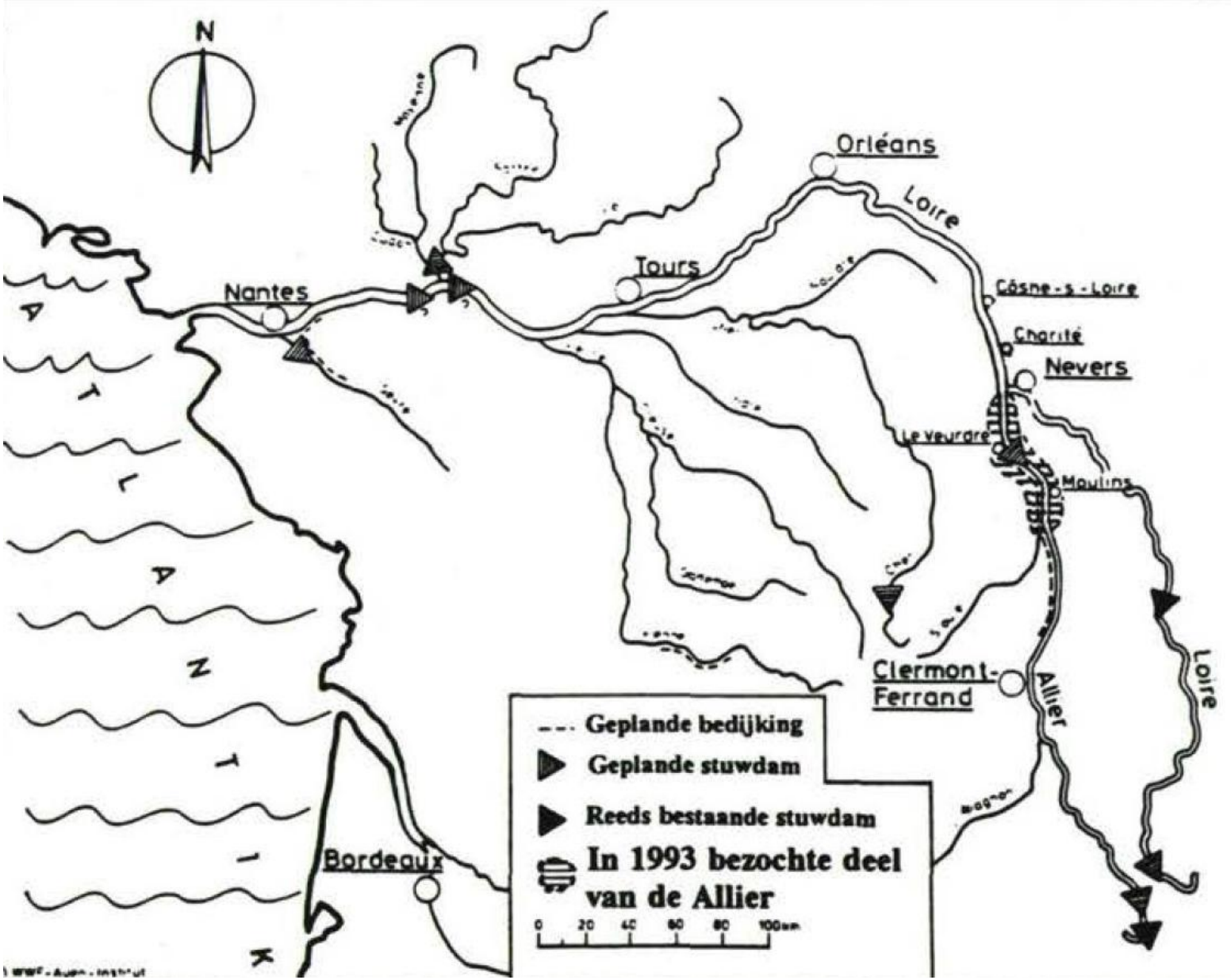
Volgens Magnan (1981) is de gehele loop van de Allier grofweg op te splitsen in een drietal zones: de vlagzalmzone, de barbeelzone en de brasemzone. De benedenloop van de rivier is vrijwel geheel onderdeel van de brasemzone. Dat wil niet zeggen dat allerlei habitatelementen uit de andere zones in deze zone kunnen voorkomen. Juist een dynamisch en gevarieerd riviersysteem als de Allier heeft een groot aanbod aan habitats, met een grote verscheidenheid aan substraat, stroomsnelheid, begroeiing e.d. In tabel 4 is een eenvoudig overzicht opgenomen van de meest karakteristieke standvissoorten van boven-, midden- en benedenloop.

Het traject ten noorden van Varennes sur Allier kan beschouwd worden als benedenloop. Dit gebied is het domein van cypriniden en predatoren en kan gekarakteriseerd worden als brasemzone. Het zuurstofgehalte schommelt rond de 7-8 mg/liter. Diverse soorten zijn voor hun voortplanting afhankelijk van waterplanten, die juist in oude rivierarmen, nevengeulen en meer of minder geïsoleerde wateren voorkomen (bijvoorbeeld tijdens laagwater).

- Zalm

Reproductie van de Zalm (*Salmo salar*) vindt plaats in de bovenloop van de Allier in de periode november-december. Na een opgroeiperiode trekken de jonge dieren in hun tweede voorjaar (april-mei) richting oceaan, waar zij opgroeien in de buurt van Groenland. Slechts een zeer klein deel (ca. 1 %) reist terug naar de geboorteplaats om te paaien.

Sauvadet (1981) spreekt van een achteruitgang van de Zalm in het Loire/Allier-bekken, alhoewel kwantitatieve gegevens nauwelijks voorhanden zijn. Oorzaken zijn migratiebarrières, grindwinning in de rivier (habitatvernieling), de aanwezigheid van centrales langs de rivier (sterfte van Zalmen in turbines), watervervuiling en visserij.

WWF - Auph. Institut

Figuur 1: Stroomgebied van de Loire en ligging van het onderzoeksgebied langs de Allier in Frankrijk.